

POVESTEA MEA TEATRALĂ ȘI AMERICANĂ

Asociația internațională a criticilor de teatru (AICT) a organizat anul acesta la Chicago, în perioada 16–23 octombrie, tradiționalul seminar pentru tineri oameni de specialitate. Datorită, în primul rând, propunerii pe care secțiunea română AICT-UNITER a făcut-o, datorită selecției efectuate de organizatori în urma concursului dat de fiecare „catindat” și, nu în ultimul rând, datorită sprijinului acordat de Fundația SOROS (pentru deplasarea la fața locului), m-am numărat printre participanții din anul acesta ai Seminarului, alături de colegi din Canada, Mexic, Irlanda, Cehia, Slovacia, Franța, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Turcia și S.U.A.

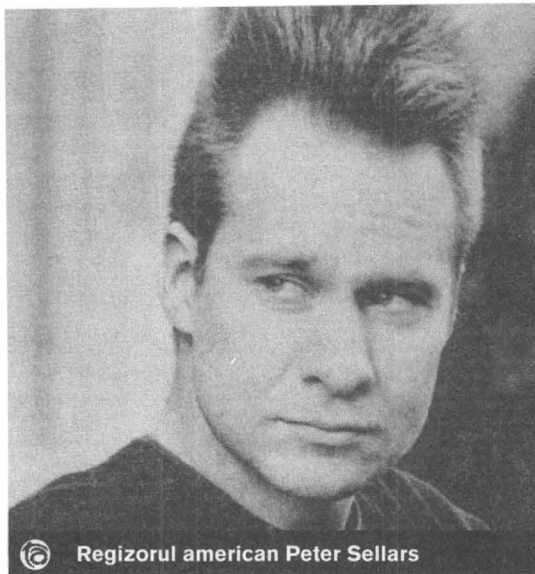
Programul a fost intens, cu multe ore de discuții și dezbateri, dimineața, la Roosevelt University – partea „teoretică” –, iar după-amiaza, seara și, uneori, până după miezul nopții, spectacole – partea „practică”. Interesant a fost faptul că am făcut cât de cât cunoștință cu teatrul american așa cum arată el la Chicago, pe de o parte, iar pe de altă parte, că am putut comenta „internațional” spectacolele pe care le-am văzut. Analizele, ierarhiile și tipurile de argumente au scos la iveală în mod firesc, fără strop de

ostentație, spațiul cultural în care ne-am format și în care ne exprimăm prin cronici, comentarii, eseuri sau materiale informative. În general, punctele de vedere și concluziile au coincis, ceea ce înseamnă că fenomenul teatral ne poate plasa pe aceeași lungime de undă. Contactele făcute vor rămâne și în continuare mai mult sau mai puțin profitabile, dincolo de distanțe, meridiane sau fusuri orare. Am stabilit chiar și câteva lucruri concrete care, sperăm, se vor putea realiza, împlinind astfel, în timp, întâlnirea profesională de la Chicago.

Montările au cuprins modalități de exprimare teatrală clasică sau modernă (bine actualizată), dar și experimentul, teatrul de cameră sau **music-hall**-ul. Un gând generos al organizatorilor de a puncta în acest fel repere pentru imaginea și preocupările mișcării teatrale autohtone. Sigur că, la început, în topul preferințelor (sau poate mai degrabă al curiozităților), alcătuit doar intuitiv, după programul primit, pe primul loc era situat confortabil **Neguțătorul din Veneția** de Shakespeare, spectacol regizat de Peter Sellars în deschiderea stagiunii teatrului Goodman, un fel de vedetă neoficială a Seminarului. „Clasamentul” s-a reorganizat pe măsură ce am văzut spectacolele și criteriile au putut intra în funcțiune. **Neguțătorul din Veneția** al lui Peter Sellars este o versiune scenică menită să șocheze spectatorul american, pentru care pare făcută în mod expres. Textul lui Shakespeare este folosit mai repede ca un sămbure care să însămănânteze o producție plină de obsesiile și realitățile violente ale unei societăți dominate de factorul economic. Baniile ordonează și subordonează relațiile între oamenii de afaceri de pe scenă, ci deformează prietenia dintre Antonio și Bassanio,

reducând-o la o pasionată comunicare erotică, tot ei o tensionează peste măsură pe Porția, care nu știe dacă va fi aleasă pentru ce înseamnă ea sau pentru averea moștenită, tot banii manipulează interesele unui grup sau altul. Practic, totul este alterat în viziunea lui Peter Sellars, care ține cont într-o prea mică măsură de poetica shakespeariană.

Dacă regia lui se leagă coerent pe ideea dezvoltată deja, jocul actorilor nu se pliază pe motivațiile găsite de regizor. Ei sunt permanent iritați și, în multe momente, deloc justificat, nu comunică între ei cu adevărat, susținându-și fiecare partitura, și nu întotdeauna convingător (excepție face doar actorul de culoare Paul Butler, în *Shylock*). Asta diluează ritmul spectacolului, îl obosește pe spectatorul deja destul de solicitat de imaginile care se derulează concomitent pe ecranele video numeroase. **Neguțătorul** lui Peter Sellars din Veneția californiană este o demonstrație teatrală cu vădită intenție de a șoca; sau de a-l zguduia pe cetățeanul american, prizonier al unui sistem brutal economic și rasial

Regizorul american Peter Sellars

deopotrivă, și care, din cauza clișeelelor, nu mai poate ajunge la esență.

Un spectacol care ne-a delectat însă prin rigoare regizorală și interpretativă a fost premiera mondială **Never come morning (Dimineața nu vine niciodată)** de Nelson Algren, adaptată de Paul Peditto și pusă în scenă de Jennifer Markowitz la Prop Theater. Și aici tot despre violență este vorba, dar violența născută nu din lux, ci din sărăcie și disperare, din lipsa de perspectivă, din cercul închis în care te-ai născut și care te ține prizonier, orice-ai face. Într-o sală mică, în amfiteatru, pe o scenă nu foarte amplă, care vine până foarte aproape de spectatori, într-un decor ce sugerează de la început degradarea lumii despre care e vorba, se spune o poveste dramatică. Povestea lui Bruno-boxerul. Și el hoț, criminal, dispus să se supună legilor dure ale anturajului, să-și lase iubita violată de toți camarazii (orice bun se împarte, nu?!). Un singur lucru, chiar dacă tot violent și dur, îl deosebește, până la urmă, fundamental de ceilalți: dorința de a face ceva – boxul. În această lume ca o junglă, localizată în suburbiile orașului Chicago, pătrunde totuși o rază de speranță pentru Bruno. El merge pe ea, își construiește viitorul datorită acestei lumini. Lucrurile se leagă și negura pare să se ridice. După primul meci câștigat, lumina e a lui. Dar și trecutul cotloanelor tot al lui este. Și nu-i dă drumul. Tocmai atunci când crede că a scăpat, este condamnat pentru una dintre crimele comise. Sigur că povestea nu mai este nouă pentru nimeni, iar filmele americane au scos mulți bani cu acest subiect. Impresionantă este re-crearea lumii inflamabile a lui Algren în regia realista a lui Jennifer Markowitz, dinamică, vie, autentică, susținută pas cu pas și cu mult profesionalism de întreaga trupă de actori. Fiecare știe exact ce are

 Shirley Anderson în *Big Blonde* la Chopin Theater din Chicago

de făcut în raport cu propriul rol sau în raport cu ceilalți, fiecare menține ritmul alert al montării, se mișcă firesc în spațiul scenografic, cucerind și convingând publicul.

Dacă mă gândesc acum, cu o oarecare detașare, spectacolele pe care le-am văzut au alternat calitativ. Cu alte cuvinte: un(a)ul cald, alt(a)ul rece. De exemplu, în ultima seară am fost la un triptic, un spectacol în trei părți distincte (pe prima aș numi-o **teatru radiofonic**, pentru că era, practic, o audiție a unei acțiuni înregistrate pe bandă), jucat la Chopin Theater. Partea de „rezistență” a fost un **one-woman show** într-un act: **Big-Blonde** (Marea blondă), o adaptare după Dorothy Parker, făcută chiar de actrița-interpretă a rolului titular, Shirley Anderson. O montare cu foarte puține elemente de recuzită și decor – o masă, o sticlă de whisky, un pahar, un ruj, o perucă, unghii și gene false, pantofi cu toc –, cu un monolog destul de ușurel – viața ușorică a unei doamne din clasa de mijloc, care nu mai gustă „plăcerea” aventurilor neprofesionale și care se sinucide – și cu o interpretare nici mai mult, nici mai puțin decât corectă.

Chiar în aceeași seară aveam să punem la un preț bunicele **Marea blondă**, numărând minutele, secundele, miimile de secundă care s-au scurs, parcă încăpățânat de agale, până la terminarea unui **music-hall!** „Dacă-i America, e **music-hall!** îmi spuneam la început, plină de entuziasm, deși nu sunt ahtiată după gen. Cel puțin două date erau promițătoare: muzica lui Duke Ellington și textul lui Dale Wasserman, autor legat de piesele celebre **Omul din La Mancha** și **Zbor deasupra unui cuib de cuci**. Ce mai tura-vura, a fost o jale, un spectacol sărăcăcios, de amatori, în care și sublimul Ellington era maltratată, în care nimic nu se lega cu nimic. Ca să nu mai vorbim de idei, de scenariu, de coregrafie, de interpretare. S-au dus vremurile de altădată! Sau ele au fost și sunt în continuare doar pe Broadway (or, până acolo, eu n-am ajuns!).

Din povestea mea teatrală și americană nu mai este. Am vărsat tot sacul și am lăsat să se rostogolească, rând pe rând, în fața dumneavoastră, a cititorilor, câteva dintre spectacolele care s-au strâns în mine într-o săptămână la Chicago. Ș-am încălecat pe-o șa, și v-am spus povestea așa / Și m-am imbarcat într-un Air Bus, ș-am gătat tot ce-am avut de spus! Bye, bye, America!

MARINA CONSTANTINESCU

O ÎNTÂLNIRE A CULTURILOR

Oldenburg, oraș din nord-vestul Germaniei, cu numai 150 000 de locuitori, oraș cu o identitate bine definită prin fiecare clădire, fiecare stradă, fiecare piațetă, a fost pentru trei săptămâni locul de desfășurare a unui fenomen multicultural unic în lumea occidentală. Festivalul internațional „Prisma 2”, subintitulat „Terra Incognita – teatru și dans din Europa de Est”, a prezentat publicului vest-european peste douăzeci de spectacole din Ungaria, Cehia, Slovacia, Polonia, România, Macedonia, Bulgaria, Croația, Slovenia, ex-Iugoslavia. Teatrul și politica, de multe ori politică incendiară și teatru al perfecțiunii, au fost împreună pe scenă și în sălile de conferință ale centrului cultural Kulturetage Oldenburg între 3 și 20 noiembrie 1994.

„Prisma 2”, primul festival de acest gen din vestul Europei, a prezentat exclusiv lumea fascinantă a teatrului și dansului est-european de după 1989. La cinci ani după ce schimbări politice majore au început în estul Europei, Kulturetage Oldenburg a încercat să aducă alături companii teatrale din Poznan și Skopje, din București și Ljubljana, comparând moduri diferite de a înțelege transformările politice și estetice spectacolului de teatru în „perioada de tranziție”. Din discuțiile care au avut loc pe marginea spectacolelor, a selecției acestora, am înțeles că teatrului și dansului est-european de după 1989, în bună parte o **terra incognita** pentru spectatorul vestic, i se recunoaște o mare influență asupra culturii de mâine.

„Prisma 2”, un festival de tip „non-festival”, cum le plăcea organizatorilor să-l numească, nu și-a propus să exceleze în spectacole-mamut, în personalități teatrale greu de găsit, ci a vrut să fie doar **un loc al întâlnirilor**: între artiști, critici, manageri și directori de festivaluri din diferite părți ale Europei, un loc al schimburilor culturale imediate, un loc de început al unor proiecte artistice de lungă durată, cu parteneri estici și vestici.

Se pare însă că organizatorii au considerat importantă nu numai întâlnirea dintre cultura estică și cea vestică, ci și întâlnirile Est-Est. În conferințele organizate în timpul festivalului, oameni de teatru din România și Albania, de exemplu, au discutat cu experți în cultura est-europeană despre viața culturală din ultimii ani, despre condițiile economice și politice din țările lor, despre instituțiile artistice de stat și particulare. Alți vorbitori au înfățișat consecințele războiului și rezultatele dezmembrării Iugoslaviei, efectele acestor mișcări politice asupra creativității artistice, imposibilitatea de a mai lucra împreună, ostilitatea, lipsa de înțelegere, ura.

Finalul întâlnirii dintre culturi și estetici, dintre individualități și personalități, a fost un spectacol dat în beneficiul orașului Sarajevo. Dan Puric, K.P.G.T. din Subotica, Betontanc și mulți alții au adus un omagiu acestui loc pusliit de război, oamenilor chinuiți de acolo.

Deși schimbările începute acum câțiva ani în estul Europei au dus nu numai la separarea națiunilor, ci chiar a artiștilor, la Oldenburg s-a încercat construirea unei punți culturale între actori, muzicieni, regizori, dansatori din aceste spații ale conflictului. Și s-a roufrit, fără îndoială, cel puțin instituirea unui dialog.

RAMONA MITRICĂ